

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 351/04

בפני: כבוד הנשיא א' ברק
כבוד השופטת ד' ביניש
כבוד השופט א' גרוניס

העותרת: מלון פלס בע"מ

נגד

המשיבות: 1. הרבנות הראשית, המועצה הדתית נתניה
2. מועצת הרבנות הראשית לישראל

עתירה למתן צו על תנאי

תאריך הישיבה: כ"ו באלול התשס"ד (12.09.2004)

בשם העותרת: עו"ד שלמה רוזנווסר

בשם המשיבה מס' 1: עו"ד ערן פלס

בשם המשיבה מס' 2: עו"ד חני אופק

פסק-דין

הנשיא א' ברק:

האם כדין הוא סירובה של הרבנות הראשית להעניק תעודת הכשר למלון, שבצמוד לו פועלת מסעדה בלתי-כשרה? זו השאלה העומדת לפנינו.

העובדות

1. העותרת היא חברה שבבעלותה מלון "פלס" בנתניה (להלן – המלון). המלון החזיק משך שנים תעודת הכשר מטעם המשיבה מס' 1, הרבנות הראשית בנתניה. רבים מלקוחותיו היו יהודים שומרי מסורת. בחודש אפריל 2003 השכירה העותרת שטח, הצמוד למבנה המלון, לשימושה של מסעדה שאינה נתונה להשגחת הרבנות (להלן –

המסעדה). בעקבות פתיחת המסעדה הודיע (ביום 20.5.2003) מנהל מחלקת הכשרות במשיבה מס' 1 למנהל המלון, כי הוחלט שלא לחדש את תעודת הכשרות למלון. העותרת פנתה למשיבה מס' 1, ובהמשך גם בערר למשיבה מס' 2, מועצת הרבנות הראשית, בבקשה לשינוי ההחלטה ולחידוש תעודת ההכשר. בפניותיה ציינה, כי אין קשר בין מטבח המסעדה למטבח המלון, וכי הכניסה למסעדה היא מן הרחוב והיא נפרדת מהכניסה למלון. כן התחייבה להציב שלטים ברורים בכניסות למלון ולמסעדה, בהם יובהר כי המסעדה אינה קשורה למלון וכי היא אינה נתונה להשגחת הרבנות. המשיבה מס' 1 סירבה לשנות את החלטתה. המשיבה מס' 2 החליטה לדחות את הערר על החלטה זו. מכאן העתירה.

טענות הצדדים

2. העותרת טוענת, כי המשיבות חרגו מסמכותן לפי חוק איסור הונאה בכשרות, התשמ"ג-1983 (להלן – חוק איסור הונאה), ובפרט מסעיף 11 לו, המסייג את שיקוליהן אך לדיני הכשרות. לשיטתה, עצם הימצאותה של מסעדה ללא תעודת הכשר בבניין המלון, מבלי שמתקיים כל קשר בין בתי העסק, ובהתחשב בנכונות העותרת להציב שלטי-הבהרה – אינה מצדיקה שלילת תעודת ההכשר מן המלון. העותרת מייחסת למשיבות שקילת שיקולים זרים, שאינם שיקולי של כשרות; וכן פגיעה בשוויון, באשר למלונות אחרים בעיר ניתנו (לטענתה) תעודות הכשר, למרות שבמחיצתם פועלות מסעדות ללא תעודה כזו. לכן, לוקה החלטת המשיבות בחוסר סבירות קיצוני, ודינה בטלות.

3. המשיבות עומדות בסירובן להעניק למלון תעודת הכשר. הן מדגישות שהשיקולים שהנחו אותן היו שיקולים ענייניים של כשרות, שנשקלו בכובד ראש ובאחריות. בדיקות מקיפות שקיימו הן הרב הראשי של נתניה והן צוותים מטעם מועצת הרבנות הראשית העלו, שהקרבה בין המלון למסעדה משמעותית מכדי להבטיח שתימנע הטעייתם של לקוחות תמימים. המשיבות מציינות, שהמסעדה מוטמעת במבנה המלון; הכניסות אל שני המקומות צמודות ומחופות באותה תקרה; קיימות דלת פנימית ומעלית המקשרות בין המסעדה למלון; חלל המסעדה שימש בעבר אולם ארועים של המלון שהיה נתון להשגחת-כשרות, וכך הוא מוכר בקרב הציבור. בנסיבות אלה קם חשש משמעותי להטעיית ציבור המבקרים במלון, שעלולים להסיק כי המסעדה נהנית מן ההכשר בו מחזיק המלון. המשיבות מסרו, כי טרם הגשת העתירה הוצע לעותרת לנקוט בפשרה הנהוגה במלונות נוספים בעיר, ולפיה המסעדה תתחייב להגיש אוכל כשר בלבד, ועניין זה יהיה נתון לפיקוח משגיח הכשרות של המלון. במצב

זה תינתן תעודת-הכשר למלון בלבד, והמסעדה תוכל להמשיך לפעול בשבתות ובחגים, ובלבד שתגיש אוכל כשר. העותרת והמסעדה סירבו להסדר זה, ולכן לא התאפשר להעניק למלון תעודת הכשר. מטעם זה דוחות המשיבות גם את טענת העותרת להפרת עקרון השוויון, שכן כל יתר המלונות המצויים במצבה של העותרת מקיימים את אותו הסדר, ורק בגדרו ניתנו להם תעודות הכשר.

התשתית הנורמטיבית

4. החלטת המשיבות להימנע מחידוש תעודת ההכשר של המלון נתקבלה במסגרת הפעלת סמכותן לפי חוק איסור הונאה. ככל רשות המפעילה סמכות לפי דין, אף גבולותיה של סמכות ההענקה והשלילה של תעודות הכשר לבתי אוכל מתוחמת בגבולות המשפט המנהלי. אכן, "ככל אורגן המחזיק בכוח ובסמכות על-פי דין כן היא הרבנות, שחייבת היא לעשות שימוש בסמכויותיה רק – ואך ורק – לקיום מטרות החוק שלעניין" (השופט מ' חשין בבג"ץ 77/02 מעדני אביב אוטובלנסקי בע"מ נ' מועצת הרבנות הראשית, פ"ד נו(6) 249, 275 (להלן – פרשת מעדני אביב)). "חייבת היא לפעול (בין השאר) בתום-לב, בהגינות, בסבירות וללא הפליה, ואסורה היא להפעיל את סמכותה בשרירות, או – והוא עיקר לענייננו – משיקולים שאינם נדרשים מן החוק" (שם, שם). מטיבה, נתונה הפעלת הסמכות לביקורתו של בית משפט זה (בג"ץ 44/86 שם, שם). ענף האיטליזים של מחוז ירושלים נ' מועצת הרבנות הראשית לירושלים, פ"ד מ(4), 1; בג"ץ 22/91 אורלי ש. 1985 בע"מ נ' הרב הראשי ליבנה, פ"ד מה(3), 817, 820 (להלן – פרשת אורלי); בג"ץ 3944/92 מרבק – בית מטבחים בע"מ נ' הרבנות הראשית נתניה, פ"ד מט(1) 278, 287 (להלן – פרשת מרבק)).

5. תכלית חוק ההונאה היא מניעת הונאה הבאה מהצגת מזון ככשר בעוד שהלכה למעשה הוא אינו כשר (פרשת אורלי, בעמ' 820; בג"ץ 465/89 רסקין נ' המועצה הדתית ירושלים, פ"ד מד(2) 673, 680 (להלן – פרשת רסקין); פרשת מעדני אביב, בעמ' 276). לשם קידום תכלית זו ניתנה למשיבות הסמכות לציין בתעודות הכשר, כי המזון המיוצר, המוגש או הנמכר במקום מסוים הוא מזון כשר. את גבול שיקוליהן של המשיבות, בבואן להחליט האם להעניק תעודת הכשר כאמור, תוחם, ראשית לכל, חוק איסור הונאה עצמו, הקובע בסעיף 11:

"במתן תעודת הכשר, יתחשב הרב בדיני כשרות בלבד."

מסעיף זה נלמד, כי "החוק בא לענות על הצורך בשמירה על אותו 'גרעין קשה' של דיני כשרות המזון – יצורו, הכנתו והגשתו" (השופט ת' אור בפרשת רסקין, בעמ' 685). סמכותן של המשיבות לפי חוק איסור הונאה מוגבלת, אפוא, להתחשבות אך באותו "גרעין קשה", המונח בלב דיני הכשרות ההלכתיים. האם אותו "גרעין קשה" מחייב את המשיבות לתת דעתן רק לחשש ההונאה בבית האוכל המבקש את תעודת ההכשר? או, הרשאיות הן לכלול בשיקול דעתן אף קיום חשש להונאה בכשרות בבית אוכל אחר, שאינו נתון להשגחתן – חשש שינבע מעצם מתן תעודת ההכשר לבית האוכל הראשון? לשאלה זו השבנו, בהקשר קרוב, כי המשיבות רשאיות להתחשב אף בחשש להונאה בבית האוכל האחר:

"לדעתי, רשאי רב מקומי לסרב ליתן תעודת הכשר, אם קיים חשש סביר, כי תעודת ההכשר אשר תוצא על-ידו תגרור אחריה הונאה בכשרות. [...] ההונאה עשויה להיות קשורה למזון אחר, מקום שקיים חשש סביר, כי מי שרוכש מזון עם תעודת הכשר ייטה לחשוב כי מזון אחר הדומה לו, אף הוא כשר. [...] השקפתי זו נעוצה בתכליתו של חוק איסור הונאה בכשרות. תכלית זו קשורה באיסור ההונאה. המטרה אותה נועד החוק להגשים – כפי ששמו מעיד עליה – היא מניעת ההונאה הקשורה בכשרותו של מזון. האיסור אינו על אי-כשרות המזון, אלא על ההונאה המוסבת מהצגתו של מזון בלתי כשר כמזון כשר. אין זה פירוש סביר להניח כי חוק הבא למנוע הונאה בכשרות יחייב, הוא עצמו, את נותן תעודת ההכשר ליתן תעודה אשר היא עצמה עשויה להביא להונאה בכשרות. נראה לי, אפוא, כי רב מקומי אינו שוקל שיקול זר, ושיקולו הוא בגדר השיקולים שהוא רשאי לשקול, מקום שהוא מתחשב באפשרות כי מתן תעודת הכשר למזון פלוני תגרור אחריה הטעיה בכשרות לעניין מזון אלמוני." (פרשת אורלי, בעמ' 821).

הוספנו, כי אף שיקול זה יש לשקול במסגרת כללי המשפט המנהלי. על שיקול הדעת להתבצע באורח סביר. משמעות הדבר היא, כי:

"כאשר הרב המקומי נמנע מליתן התעודה מקום שהדבר עשוי להביא להונאה בשל הטעיה הקשורה במזון שלא נתון להשגחתו, נדרש קיומו של קשר ענייני-פנימי בין אי מתן התעודה לבין מניעת ההונאה בכשרות. לא די בכך שקיימת אפשרות ולו רחוקה, כי תעודת ההכשר הניתנת למזון פלוני תגרור אחריה הטעיה בכשרותו של

מזון אלמוני. יש להראות כי האפשרות לכך היא קרובה. צריך להתקיים חשש סביר, כי בעקבות הוצאתה של תעודת כשרות למזון פלוני, תיגרם הונאה באשר לכשרותו של מזון אלמוני. חשש רחוק או אפשרות שאינה קרובה, אינה מספיקה. (שם, שם).

6. על יסוד תשתית זו מתבהרת השאלה העומדת להכרעה במקרה שלפנינו. יש לבחון האם שקלו המשיבות בהחלטתן רק שיקולים שהן מן "הגרעין הקשה" דיני הכשרות. אם תענה התשובה הראשונה בחיוב יש לברר עוד, האם ההחלטה התבססה על קיומו של חשש סביר, כי הענקת תעודת הכשר למזון המוגש במלון תגרום הונאה באשר לכשרות המזון המוגש במסעדה.

מן הכלל אל הפרט

7. מתגובות המשיבות ומן המידע הנוסף שמסרו לנו לאחר הבדיקות הנוספות שביצעו עולה בבירור, כי השיקולים שהביאו להחלטתן לשלול מן המלון את תעודת הכשר היו שיקולים ענייניים וחוקיים. היו אלה שיקולים שב"גרעין הקשה" של דיני הכשרות. החשש היחיד שנדון אצל כל הגורמים שהיו מעורבים בעניין היה חשש להטעיית לקוחות, שיסיקו מתעודת הכשר של המלון כי גם המזון המוגש במסעדה – כשר הוא. כן עלה בהתדיינות החשש כי אוכל או כלים מן המסעדה יגיעו לתוך מבנה המלון, וכך יפגעו אף בכשרות המזון המוגש בו. אלה הם מסוג השיקולים אותם רשאת הרשות הרבנית לשקול בבואה להפעיל סמכותה לפי חוק איסור הונאה, באשר הם מקיימים את תכליתו. עניינם במניעת האפשרות, שלקוחות שומרי-מסורת יטעו ויימצאו מפרים את דיני הכשרות. אף נכונותן של המשיבות לפעול להשגת פשרה כלשהי עם המשיבה תלמד, שלא היה בסירובן משום שיקול זר שאין עניינו כשרות.

8. האם התעורר חשש סביר, כנדרש, כי מתן תעודת הכשר לאוכל המוגש במלון תגרום להונאה בכל הקשור לכשרות האוכל המוגש במסעדה? אף כאן התשובה היא בחיוב. המשיבות ערכו בדיקות מפורטות באזור המלון והמסעדה. הן מצאו שקיים קשר חזק ביותר בין שני המקומות – הן בתודעת בני המקום, המכירים את המסעדה כחלק אינטגרלי מהמלון; והן מבחינה פיזית, נוכח מיקומה של המסעדה, קיומן של דלת ומעלית המאפשרות מעבר בין שני חלקי המבנה, וצמידותן של הכניסות לשני המקומות. אכן, נתונים רבים אלה עשויים לעורר חשש סביר להטעיית לקוחות, שיסברו כי הקשר בין המלון למסעדה מעיד גם על כשרות המזון המוגש במסעדה. מסקנה זו

אינה בלתי סבירה. שיקול הדעת המתחשב בה הוא, אפוא, שיקול דעת סביר וחוקי. לא נמצא מקום להתערבותנו בו.

9. אחרונה נטענה טענת השוויון. טוענת העותרת, כי המשיבה מס' 1 מגלה יחס של איפה ואיפה: בעודה שוללת מן העותרת תעודת הכשר, היא מעניקה תעודות הכשר למלונות אחרים, המצויים במצב דומה. לטענה זו לא הונחה תשתית עובדתית מספקת, ודי בכך כדי לדחותה. יתרה מזאת, המשיבות מבהירות שתעודות הכשר הוענקו למלונות אחרים, רק משהובטח שבמסעדות הסמוכות להם – על אף שאין להן תעודת הכשר – מוגש מזון כשר. אבחנה זו מניחה את דעתנו, שהעותרת אינה סובלת מיחס מפלה. זאת אנו אומרים, כמובן, מבלי שנביע דעה לגוף ההסדר שמקיימת המשיבה מס' 1 עם המלונות האחרים בנתניה.

10. התוצאה היא, אם כן, כי דין העתירה להידחות. טרם סיום, נבקש להעיר הערה נוספת. להערכתנו, ניתן וראוי היה להגיע לפתרון מוסכם על שני הצדדים לעתירה (השוו: פרשת מרבק, בעמ' 296-298). יש לברך את המשיבות על המאמצים שעשו לבדוק את העניין לעומקו ולבחון אפשרויות להסדרים שונים עם העותרת (קיר חוצץ, שילוט, הכשרת המסעדה). אף כאן איננו מביעים דעתנו לגוף ההסדרים שהוצעו. יחד עם זאת יש לקוות, כי גם לאחר מתן פסק דין זה לא ייפסקו המגעים וניתן יהיה להגיע לעמק השווה, כך שיתאפשר למלון להציע את שירותיו לאורחים שומרי מסורת.

העתירה נדחת. העותרת תישא בהוצאות המשיבות בסכום כולל של 5,000 ₪.

ה נ ש י א

השופטת ד' ביניש:

אני מסכימה.

ש ו פ ט ת

השופט א' גרוניס:

אני מסכים.

ש ו פ ט

הוחלט כאמור בפסק-דינו של הנשיא א' ברק.

ניתן היום, י"ב בתשרי תשס"ה (27.9.04).

שׁוֹפֵט

שׁוֹפֵט

הֵנֵשֵׂא